

MİLLİ MÜCADELENİN HALKA ANLATILMASINDA İRADE-İ MİLLİYE GAZETESİYLE YÜRÜTÜLEN PROPAGANDA FAALİYETİ

*Propaganda Activity That Carried Out By Will of Nation Newspaperin Order To Tell
Public About War of Independence*

Emine PANCAR*

ÖZET

Makalede, İrade-i Milliye gazetesinin Atatürk'ün Sivas'ta bulunduğu dönemde çıkartılmış olan ilk on altı sayısı incelenmiştir. Özellikle başyazılarda işlenen konular üzerinde durularak, yürütülen propaganda faaliyetiyle oluşturulmaya çalışılan bilinçli kamuoyu çalışmaları değerlendirilmiştir. Bu konuda Damat Ferit hükümetine karşı yürütülen propaganda faaliyeti, gazetede ele alınan önemli konular arasındadır.

Gazetede yer alan protesto telgrafları, vatanın farklı bölgelerinden gönderilen Milli Mücadele'yi destekler mahiyetteki telgraflar, halkın mücadele yönündeki azmini kuvvetlendirirken; işgal bölgelerinden alınan bilgilerin gazetede yer alması milletin gelişmeleri doğru bir şekilde öğrenmesi ve değerlendirmesinde etkili olmuştur. Gazetede İtilaf Devletlerinin işgalleri, azınlıkların faaliyetleri, Kuva-yı Milliye'nin kimlerden oluştuğu ve hangi amaç uğrunda çalıştığı gibi pek çok konuda kaleme alınmış yazılar vardır. Çalışmada bu yazıların incelenerek, yazıların propaganda yönü üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İrade-i Milliye gazetesi, Damat Ferit hükümeti, Kuva-yı Milliye.

ABSTRACT

It is researched in the article, first sixteen number of Will of Nation newspaper published when Atatürk is in Sivas. Especially by emphasizing the subjects treated in editorial, deliberative opinion works have been assessed that are being tried to create by conducted propaganda activity. In this respect, propaganda activity that is being conducted against the government of Damat Ferit is among the important subjects being dealt in the newspaper.

While protest telgraphes in the newspaper and struggle supporting telgraphes sent from the various areas of the nation brace the determination of public about struggle; taking part of informations in newspaper that received from invasion areas became effective in people's truthfully learning and evaluating the progresses. In the newspaper there are many written subjects such as invasion of Allied Powers, activity of minorities, who turkish revolutionaries are and for what reason they struggle. In the article these subjects have been researched and their propaganda aspect has been emphasised.

Key Words: Will of Nation Newspaper, Government of Damat Ferit, Turkish Revolutionary.

GİRİŞ

Propaganda baskı ve korkutma yöntemlerinden uzak, ikna ve telkin yöntemlerini kullanan bir girişimdir. Bu şekilde tutumlarda bir değişiklik meydana getirilmeye çalışılır. Fakat asıl gaye tutumlarda meydana gelen değişimlerin sonunda bir eylem oluşturmak ve propagandaya muhatap olan kitlelerin propaganda yapanın elinde aktif veya pasif olarak eyleme katılmasını sağlamaktır. Propaganda, bir bakıma birey veya gurupların tutumlarını belirleyip biçimlendirmek, kontrol altına almak veya değiştirmek için haberleşme araçlarından faydalanarak girişilen bilinçli bir faaliyettir¹.

Propaganda araçları içinde gazetenin yeri ise oldukça ayrıcalıklıdır. Napolyon'un "dört düşman gazete, yüz bin kişilik ordudan daha fazla zarar verebilir" sözünün "dört dost gazete yüz

*Yrd. Doç. Dr., Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü – DİYARBAKIR, epancar01@gmail.com

¹ Tolan Barlas, *Toplum Bilimlere Giriş*, Ankara 1975, s.441.

bin kişilik ordudan daha fazla fayda sağlayabilir” şeklinde söylenmesi de mümkündür. Gazetelerin haber ve bilgileri yorumlayıp, okuyucuların olayların içi yüzünü görmelerini sağlamaya çalışmaları en etkileyici taraflarıdır². Bu çerçeveden baktığımızda İrade-i Milliye gazetesinin önemini daha iyi anlamamız mümkündür. Mustafa Kemal Paşa bağımsızlık ateşini yakmak üzere Samsun’a çıktığında, 19 Mayıs 1919 günlü Alemdar gazetesinde “*Kimi İstiyoruz?*” başlığı altında şu yazıya yer verilmiştir: “*Hasta olan vücudumuzu iyileştirecek olan doktor Anglo Sakson ırkıdır, İngiltere’dir...*”, aynı gazetenin 21 Mayıs tarihli nüshasında ise “*... Türklerin kendi güçleri ile adam olmalarına imkan yoktur. Yatağımıza serilmeden önce bir kere daha ellerimizi İngiltere’ye uzatalım...*” denilmiştir. Yeni Asır gazetesinin 7 Ağustos 1919 tarihli nüshasında ise “*Amerika mı, İngiltere mi?*” başlığı altında bir makaleye yer verilmiş, Mehmet Emin Yalman ise bağımsızlığı savunanları “*pire için yorgan yakmakta mahsur görmeyen komiteci ruhlu milliyetperverler*” olarak suçlamıştır³.

Diğer yandan Milli Mücadele sürecinin en önemli dönemeçlerinden olan Erzurum ve Sivas Kongrelerinde manda ve himaye konusunda çok ciddi tartışmalar yapılmıştır. Erzurum Kongresinde Doğu Anadolu için geniş bir özerlik içeren bir program sunulmuş, Bekir Sami Bey de Mustafa Kemal’e gönderdiği bir telgrafta ABD mandasını önermiştir. 4 Eylül’de başlayan Sivas Kongresinin beşinci günü manda konusu müzakere edilmiş Şükrü Bey, Kara Vasıf Bey, Fazıl Paşa mandayı savunurken Raif Efendi, Hikmet Bey sert mukabelede bulunmuş, Mustafa Kemal Paşa’nın da kesin tavrı sonucunda manda fikri reddedilmiştir⁴.

Mustafa Kemal’in değerlendirmesine göre ülkenin ve halkın mütareke günlerindeki durumu şöyledir; Galip devletler Osmanlı Devleti’nin memleketine maddi ve manevi saldırıya geçmişlerdir. Padişah ve hükümet hayat ve rahatını kurtaracak yolda ilerlemektedir. Başsız kalmış millet ise karanlık ve belirsizlikler içerisinde olup bitenleri anlamaya çalışmaktadır. Millet ve ordu, Padişah ve hükümetin faaliyetlerinden haberdar olmayıp din ve gelenek bağlarıyla Padişaha sınımsız bağlıdır. Halkın kafasında galip devletlerin biri ile başa çıkmak mümkün görünmezken, hepsine karşı bağımsızlığı savunmak gerçekten uzak bir fikir olarak düşünülmektedir⁵. Mustafa Kemal Paşa böyle bir ortamda verilecek siyasi mücadelede İrade-i Milliye gazetesini etkin bir şekilde kullanmıştır. Birbiriyle ilişkili birçok hedef gözetilmiştir. Halkın ve ordunun Milli Mücadele’ye kazandırılması, mevcut hükümetin değiştirilerek Heyet-i Temsiliye ile uyumlu bir hükümetin kurulması, millet aleyhine faaliyet yürütenlerin halka anlatılması bunlardan sadece bazılarıdır⁶.

Tüm bu zorunlulukların bir sonucu olarak 4 Eylül 1919 tarihinde Sivas Kongresi çalışmalarına başlamadan önce Milli Mücadele’nin esaslarının anlatılacağı bir gazetenin neşredilmesi, Mustafa Kemal’in bilgisi dahilinde delegelerce de benimsenmiştir. Sivas Kongresinin sekizinci toplantısında (11 Eylül 1919) İrade-i Milliye gazetesinin çıkarılmasına karar verilmiş, ilk nüshası da üç gün sonra çıkartılmıştır. İrade-i Milliye gazetesi “*amal ve metalib-i milliyenin müdafiidir*” ser levhası ile yayına başlamıştır. Gazetenin imtiyaz sahibi Selahattin (Ulusalerk) Bey’dir. Gazetenin başında haftada iki kere yayınlanır ifadesi olmasına rağmen, genellikle haftada bir kez yayınlanmıştır. Makalede incelenecek olan ilk on altı sayı Mustafa Kemal’in bilgisi dahilinde Heyet-i Temsiliyenin Sivas’ta bulunduğu dönemde yayınlanmıştır⁷.

² Nail Yılmaz, “*Kamuoyunu Etkilemede Propagandanın Rolü*”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1995, s. 22.

³ Ali Sarıkoyuncu, “Sivas Kongresi Öncesinde Manda Sistemi Konusundaki Yazışma ve Tartışmalardan Örnekler”, *Erzurum ve Sivas Kongresi Sempozyumu*, Ankara 2003, s. 81.

⁴ Refik Turan, “Erzurum ve Sivas Kongrelerinde ‘manda ve himaye’ tartışmaları”, *Erzurum ve Sivas Kongresi Sempozyumu*, Ankara 2003, s.111.

⁵ Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, İstanbul 2005, s.12-13.

⁶ Selçuk Ural, “Ali Galip Olayının Milli Mücadele Taraftarı Gazetelerdeki (İrade-i Milliye ve Albayrak) Yankıları”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, S. 29-30, Ankara 2002, s.163.

⁷ Fatih M. Dervişoğlu, “Milli Mücadele Döneminde Basın Ve İrade-i Milliye Gazetesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Volume 2/6, Ordu 2009, s.160-162.

İrade-i Milliye Gazetesiyle Yürütülen Propaganda Faaliyeti

İrade-i Milliye gazetesinin ilk sayısındaki başyazı “*Harekât-ı Milliye'nin Esbabı*” başlığıyla, İsmail Hami Danişment imzasıyla çıkmıştır. Yazıda I. Dünya Savaşında aynı kaderi paylaşan Almanya, Bulgaristan gibi devletlerle Osmanlı Devleti arasında kıyaslama yapılarak, mütarekeyle birlikte başlayan tecavüz ve işgallerin sadece savaşın bir sonucu olarak değerlendirilemeyeceği belirtilmiştir. Makalenin devamında Sadrazam Ferit Paşa başkanlığındaki hükümetlerin millette mücadele kabiliyeti olmadığı için mi mevcudiyetin korunması için uğraşmadıkları sorulmuştur. Verilen cevapta, “*hayır çünkü ırzını, namusunu, mukaddesatını.. esafîle çiğnetmek istemeyen bu millet bugün yok yerde bir İzmir müdafaası yaratmış olduğu halde hükümet bunu da kabul etmek istemiyor.*” denilerek, Damat Ferit hükümetinin icraatlarının hesabı sorulmuştur. Sırtını yabancı güçlere dayayan Damat Ferit hükümetinin, Osmanlı'nın menfaatini düşünmek yerine yabancı güçlerin menfaatleri doğrultusunda hareket edeceği belirtilerek, hükümetin iç ve dış siyasetteki icraatları ortaya konmaya çalışılmıştır. Yazıya göre; Damat Ferit hükümeti iç siyasette Ermeni olaylarında hayatını kaybeden yüz binlerce Müslümanın hesabını sormak yerine, sadece Ermeni Patriği'nin isteklerini yerine getirmek için uğraşmış, İzmir'in işgalinde adeta İtilaf Devletlerinin işini kolaylaştıracak tedbirler almıştır. Dış siyasette ise, Paris Konferansı'nda Anadolu'daki hareketi “*Bolşeviklik ve İttihatçılıkla*” itham etmiş, Toros Dağlarını Anadolu'nun tabii hududu olarak göstermiş, milletin temsilcilerinin katılımıyla yapılan Umumi Kongre'yi dağıtmak üzere Ali Galip'i bölgeye göndermiştir. Makalenin sonunda milli hareketin Damat Ferit hükümetinin bu ve benzer hatalarından dolayı ortaya çıktığı belirtilmiş ve mevcut durum halkın idrakine sunulmuştur⁸.

Başyazıdan hemen sonra Mustafa Kemal Paşa'nın Sivas Kongresinde yaptığı Nutuk'a yer verilmiştir. Nutuk, halkın durumunu ve teşkilatlanmasını anlatması bakımından oldukça önemlidir. Millet adilane bir sulh ile güven ve umuda kavuşmayı umarken, mütareke hükümlerinin vatan ve millet aleyhine her gün yeni suiistimallerle tatbik edilmesi, milleti umutsuzluğa düşürmüştür. İstanbul'da, hükümetin yapılan haksızlıkları oldukça müsamahakâr bir şekilde izlemesi, İtilaf Devletlerinin vatanın mukaddesat ve mukadderatına sahip çıkacak bir milli iradenin olmadığı yanılığına kapılmalarına neden olmuştur. Anadolu halkı bu vahim yanılığın bir sonucu olarak, bir milletin uğratılabileceği en büyük felaketlere maruz bırakılmıştır. Nutuktaki bu açıklamalardan sonra milletin maneviyatını takviye adına şu satırlar yer almıştır: “*Efendiler! Milletimizin sizler gibi münevveran ve hamiyetperverani manzaranın elemli karanlıklarında na-ümit olmalıdırlar. Çünkü onlar bilirler ki tarih bir milletin varlığını, hakkını hiçbir zaman inkâr edemez. Çünkü onlar kuvvetli bir iman ile kanidirlere ki bir nikab-ı batıl arkasından vatan ve milletimizin aleyhinde verilen hükümler ortaya sürülen kanaatler muhakkak iflâsa mahkumdur!*”⁹.

Vatanın o günlerde içinde bulunduğu durum pek çok vatanseveri dahi ümitsizliğe düşürecek mahiyettedir. Bu durumu çok iyi tahlil eden Mustafa Kemal Paşa, ümitsizliğe düşülmemesi gerektiğini belirterek, bir millet hakkında asılsız iddialarla verilen haksız hükümlerin er ya da geç iflâsa mahkûm olacağını belirtmiştir. Bu suretle halkın Milli Mücadele yönündeki azim ve inancı artırılmaya çalışılmıştır.

Gazetenin ilerleyen sayfalarında kongre heyeti tarafından Padişah'a, Sadrazam Damat Ferit Paşa'ya mevcut durumu izah maksadıyla yazılan telgrafa yer verilmiştir. Bu telgrafta Damat Ferit Paşa'nın ikinci kez kabineyi kurmasından, Paris'teki faaliyetlerinden ve milli teşkilatı dağıtmaya çalışmasından yakını olarak, kabinenin faaliyetlerinden şöyle bahsedilmiştir; “*Ordunun kuvvetini tenkiz için muktedir erkan-ı askeriyemizi azil ve düşmana teslim etmek, şifreli muhaberat-ı askeriyenin çaldırılmasına posta ve telgraf müdüriyet-i umumiyesini salahiyettar kılmak, bir takım düşman zabitelerinin memleket dahilinde dolaşarak vahdet-i milliyemizi ihlal edecek tahrikatı siyasiye de bulunmalarına müzaheret etmek...*” Telgrafta, mevcut hükümetin hatalı görünen icraatlarına yer verildiği görülmektedir. Önemli makamlardaki güçlü komutanların görevden

⁸ İrade-i Milliye, 14 Eylül 1335, s.1.

⁹ İrade-i Milliye, 14 Eylül 1335, s.2.

alınması, askeri şifrelerin düşman kuvvetleri tarafından ele geçirilmesine müsaade edilmesi ve bazı düşman zabıtlarının memleketi dolaşarak milletin birliğini bozacak faaliyetlerine göz yumulmasının kabul edilemez şeyler olduğu belirtilmiştir¹⁰. Gazete vasıtasıyla hükümetin çeşitli konulardaki yanlış icraatları en kısa yoldan halka anlatılmaya çalışılmıştır. Bu suretle hem halkın bilinçlenmesi, hem de hükümetin daha dikkatli davranması sağlanmaya çalışılmıştır.

Gazetenin ikinci sayısında ilk makale “*Milletin İlk Adımı: Damat Ferit Paşa hükümetiyle Kat-ı Münasebet*” başlığıyla çıkmıştır. “*Dünyada her millet icraatına tahammül ettiği hükümetin mesuliyetine iştirak etmiş demektir. Masum olan milletler seyiyatını gördükleri idareleri ıskat etmiş olanlardır.*” sözünden hareket edilerek, milletin başındaki en büyük derdin mukaddesatı koruyamayan, millete işgaller karşısında sessiz kalmasını telkin eden, Kürt’ü Türk’ün aleyhine sevk eden Damat Ferit Paşa hükümetinin olduğu belirtilmiştir¹¹. Bu makale ile halkın milletin menfaatleri yönünde davranamayan Damat Ferit hükümetine karşı tavır alma zamanının geldiği belirtilmiştir. Aksi halde hükümetin hatalı icraatlarına halkında ortak olacağı ve siyasi mevcudiyetin korunmasının buna bağlı olduğu vurgulanmıştır.

Bu yazıdan hemen sonra hükümetin hatalı icatları vesikalarla ortaya konmaya çalışılmıştır. 3 Eylül 1919 tarihinde Harbiye Nazırı Şefik ve Dahiliye Nazırı Adil Beylerin Elaziz Valisi Ali Galip’e gönderdikleri telgraf “*Vesika-yı İhanet*” şeklinde verilmiştir. Telgraf hükümet ile Ali Galip arasındaki ilişkiyi açık şekilde ortaya koyması bakımından önemlidir. Telgrafta, beş on kişinin kongre adı altında orada toplanmasından hiçbir şey çıkmayacağı yorumu yapılarak, milletin azim ve iradesinden çıkan hareket küçük görülmüş, Sivas’ta kongre akdetmek isteyen birkaç kişiyi engellemenin çok da zor olmayacağı belirtilmiştir. Ayrıca Kürtlerden itimat edilen yüz kadar süvariyle, kongre akdine fırsat verilmeden sorumluların tutuklanarak İstanbul’a gönderilmeleri istenmiştir. İlerleyen sayfalarda Ali Galip’le hükümet arasında yapılan görüşmelere, hükümetin kongreyi dağıtma yolundaki faaliyetlerine telgraflardan takip suretiyle yer verilmeye devam edilmiştir. Millet kongre faaliyetleriyle Milli Mücadele yönündeki iradesini en açık şekilde ortaya koymuştur. Buna rağmen kongrenin dağıtılması ve mücadele azminin daha başlangıçta kırılması amacıyla kongreyi basmak ve vatanseverleri tutuklayarak İstanbul’a göndermekle görevlendirilen Ali Galip’in faaliyetleri ve amaçları gazete vasıtasıyla en doğru şekilde millete anlatılabildiği¹².

Bu telgrafların devamında kongre tarafından İtilaf Devleti temsilcileriyle tarafsız devlet temsilcilerine gönderilen telgrafa ve Malatya vakası üzerine millete neşredilen beyannameye yer verilmiştir. İlk telgrafta, İstanbul’daki hükümetle münasebetin kesilmesinin gerekçelerine yer verilerek, hükümetin milletin Padişah’ın arasına girdiği ve Damat Ferit hükümetinin faaliyetleriyle Anadolu’daki asayişinde bozulacağı belirtilmiştir. Beyannamede ise bazı hususlara özellikle dikkat çekilmiştir. Buna göre vatanın dıştan taksime maruz olması, içerde merkezi hükümetin vatanın mukadderatına sahip çıkmaması sebebiyle, millet kendi hukukunu müdafaa için Milli Mücadele’ye girişmiştir. Hükümet, milletin onur mücadelesini alelade bir olay olarak göstermekte, Ali Galip ile Malatya Mutasarrıfı Bedirhane Halil, Bedirhane Kamuran, Celadet, Diyarbakırlı Cemil Paşazade Ekrem ve Molanzade Rıfat gibi bir takım kişileri bölgeye göndermekte ve İngiliz ajanı Mr. Novel gibi milletin arasına nifak tohumu atan kişilere de göz yummaktadır. Beyannameye göre hükümetin bu faaliyetlerinin amacı, “*Müslümanları birbiri aleyhine kıyam ettirip, sırf işgal ettiği mevkii muhafaza etmek*” maksadına yöneliktir¹³.

Son sayfada Mustafa Kemal Paşa’nın Dahiliye Nazırı Adil Bey’e milletin sabrının kalmadığını sert ifadelerle bildirdiği telgrafa yer verilmiştir. Telgrafta Mustafa Kemal Paşa’nın, “*Milleti Padişahına maruzatta bulunmaktan menediyorsunuz... Milletin kudret ve iradesini takdirden aciz olduğunuza şüphe etmiyorum... Aklınızı başınıza toplayın! Güvendiğiniz eşhas ile merkurumun akıbe-*

¹⁰ İrade-i Milliye, 14 Eylül 1335, s.3.

¹¹ İrade-i Milliye, 17 Eylül 1335, s.1.

¹² İrade-i Milliye, 17 Eylül 1335, s.1-2.

¹³ İrade-i Milliye, 17 Eylül 1335, s.4.

tini öğrendiğiniz zaman kendi akıbetinizle mukayeseyi de unutmayınız!” şeklindeki açıklamasına yer verilmiştir¹⁴.

Mustafa Kemal ve arkadaşlarının milli iradeyi görmek istemeyen hükümete karşı oldukça etkili propaganda faaliyeti yürüttükleri görülmektedir. İstanbul hükümetinin işgal kuvvetlerine kayıtsız kalışına ve İtilaf Devletlerinin keyfi işgallerine karşı mücadele zorunluluğunun milletin sinesinden hangi şartlardan çıktığı tekrar tekrar anlatılmakta, halkın gelişmelerden tüm yönleriyle haberdar edilmesine özellikle önem verilmekte ve izlenecek yol ortaya konulmaktadır. Bu sayede bilinçli bir kamuoyu oluşturulmaya çalışılmış ve Milli Mücadele'nin halkın geneline yayılması amaçlanmıştır.

Gazetenin üçüncü sayısında yer alan başyazı, millete gerçeklerin hanedan üyelerinden biri olan Velihaht Abdülmecit Efendi tarafından ifade edilmesi bakımından önem taşır. Çünkü Milli Mücadele'nin aleyhinde olan kişiler, hareketin önderlerini sürekli “İttihatçılık ve Bolşeviklikle” itham ederek, bunların bir kere daha milleti mahvedeceklerini beyan etmekteydiler. Buna karşılık Padişah'a en yakın kişi tarafından gelişmelerin tahlil edilerek, “Mütarekeden beri merkez-i saltanat-ı seniyyede ve vilayat-ı şahanede kulub-i ammeyi temin ve tatmin edecek bir idare-i milliye ve salime tesis edilememiştir.” denilmesi ve vatanın içine düştüğü durumun tek sorumlusunun Damat Ferit Hükümeti'nin olduğunun delilleriyle layihada açıklanması, Milli Mücadele taraftarlarının elini güçlendirmesi bakımından önemlidir. Lahiyada, milletin içine düştüğü durumdan kurtuluşu ise şu şekilde belirtilmiştir; “Devlet ve milletin muhafaza-ı hukuku emrinde yekvücut olarak göstereceği kudret ve kabiliyet ve mümkünül ihtihaldan gayeyi tayin hususunda ibraz eyleyeceği fetanet ve rüyet ile mukadderatını muhafaza edeceği ümidindeyim.” Mütareke ile milletin içine düştüğü durumdan kurtarılabilmesinin ön şartı güçlü bir hükümetin kurulmasıdır. Ayrıca bu hükümetin milli menfaatler için milletle omuz omuza etrafı saran düşmanlara karşı mücadele etmesi bir zorunluluktur. Aksi halde istikbalin aydınlık gelmesi mümkün görülmemektedir¹⁵.

Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları Milli Mücadelenin haklılığını duyurma adına faaliyetlerine devam ederken, bu amaçla yazılan telgraflarda gazetede yer bulmaya devam etmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın hükümetin Kuva-yı Milliye aleyhine takip ettiği siyasetin yanlış olduğu hakkında Sadrazama gönderdiği telgraf, Sivas Valisi Reşit Paşa'nın Rauf ve Salih Paşalara gönderdiği telgraf ve Erzurum'da 15. Kolordu Komutanı Kâzım Karabekir Paşa'nın ‘mabeyn-i hümayuna’ kaydıyla gönderdiği telgraf bunlardan sadece bazılarıdır. Mustafa Kemal Paşa telgrafta milletin ortaya koymuş olduğu azim ve iradeyi ve bu iradeyi aşmaya kimsenin gücünün yetmeyeceğini şu cümlelerle belirtmiştir; “Gayet samimi olarak arz ederim ki millet her türlü iradesini ikaa muktedirdir. Teşebbüsatin önüne geçebilecek hiçbir kuvvet mevcut değildir. Hükümet-i merkeziyenin men'i teşebbüsati hiçbir tarafta ve hiçbir kimse tarafından cay-ı tatbik bulunmamaya mahkumdur. Millet çizdiği program dairesinde gayet kati ve sarih hutvelerle maksadına yürümektedir.” Mustafa Kemal Paşa'nın bu telgrafı İtilaf Devletlerinin haksız işgal ve uygulamalarına karşı halka çaresiz boyun eğmeyi önerenlere, milletin varlık ve birliği için tüm zorluklara rağmen bağımsızlık mücadelesini yürütmeye muktedir olduğunu ve maksadına ulaşmak için emin adımlarla yürüdüğünü ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir. Reşit Paşa, Rauf ve Salih Paşalara gönderdiği telgrafta Anadolu'daki mili hareketin zannolunduğu gibi 5-10 kişinin tahriki sonucu olmadığını vurgulayarak, umum memur, asker ve ahalinin harekette beraber olduklarını belirtmiştir. İşlerin bu derece vehamet arz eder hale gelmesi ise mütarekeden sonra iktidara gelen “ömrü az hatayati çok” kabinelerin tedbirsizliklerin bir neticesidir. Kâzım Karabekir Paşa ise; milletin mukaddes bir gaye etrafında toplandığı bir zamanda Harbiye Nazırı ve Dahiliye Nazırı'nın kurdukları planın tarihte bir eşine rastlanamayacağını, milli hareketin İttihatçılıkla itham edilmesinin ise azim bir günah ve mesuliyet olduğunu telgrafında vurgulamıştır¹⁶.

¹⁴ İrade-i Milliye, 17 Eylül 1335, s.4.

¹⁵ İrade-i Milliye, 21 Eylül 1335, s.1.

¹⁶ İrade-i Milliye, 21 Eylül 1335, s.2.

Gazetede Kürt-Türk birlikteliğinin gösterilmesi, milletin maneviyatının takviyesi, Milli Mücadele azminin yaygınlığının halka anlatılması bakımından vatanın dört bucağından mücadeleyi destekleyen telgraflara da özellikle yer verildiği görülmektedir. Garzanlı aşiret reisi Cemil Çeto Bey'in Mustafa Kemal Paşa'ya gönderdiği telgrafta; beş kazadan oluşan liva dahilindeki tüm aşiret ve kabilelerin bağımsızlık mücadelesini desteklediği bildirilmiştir. İzoli aşiret reisi Hacı Kayabey tarafından gönderilen telgrafta ise “*Kürtlük ve Türklük tefrikalarıyla şaibedar olacak bir hadisenin zuhur ve tekevvünü bu muhitlerin saf ve nezih nasiyelerinden pek uzaktır. Türk ve Kürt asırlardan beri din kardeşi bir memleket yoldaşı hissi ile yaşamış ve böyle nazik ve elim zamanlarda bu irtibatı daha ziyade takviye ve temine hadim bulunmuştur.*” denilmiştir. Telgrafta Dersimlilerin Ali Galip'e yardımının söz konusu olmayacağı, Damat Ferit hükümetine itimat edilmediği, milletin selameti için çalışan kongre heyetinin takdir ve takdis edildiği belirtilerek altı yüz küsur senedir millet ve hükümete “*her surette itaat ve hürmeti vatanı mukaddimesine la-yemut bir muhabbetle*” bağlı buldukları vurgulanmıştır¹⁷. Kürt aşiret reislerinin gösterdikleri bu duyarlılık sayesinde millet birbirine düşürülemezmiş, kardeşkanı akması engellenmiştir. Bu telgrafın gazetede yayınlanması sayesinde Kürt aşiret reislerinin de Milli Mücadele'ye doğrudan destek verdiklerinin bölge halkı tarafından öğrenilmesi olumlu anlamda tesir yapmış olsa gerektir. Aksi halde bölgede yaşanacak bir çatışma Milli Mücadele'ye büyük zarar verecek niteliktedir. Mustafa Kemal Paşa'nın ve Kâzım Karabekir Paşa'nın Kürt aşiret reisleri ile sürekli irtibat halinde olmaları da bölgedeki birliğin korunmasında önemli ölçüde etkili olmuştur.

Gazetenin dördüncü sayısı, Padişah ile hükümet arasındaki fikri ayrılıkları ortaya koyan, “*Padişahımız Ne Emrediyor, Hükümet Ne Yapıyor*” başlıklı bir makale ile başlamıştır. Makalede, Padişah'ın beyanatlarında milletin mukaddesatının korunması için çalıştığı, Damat Ferit hükümetinin takip etmekte olduğu siyasete şiddetle karşı olduğu ve heyet-i vükalaya son bir ihtar olarak “*kanuna riayet ve milletin hukukuna siyanet*” lüzumunu ferman buyurduğu belirtilmiştir. Makaleden sonra Anadolu ve Rumeli Müdafai-i Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesinden Padişah'a gönderilen bir telgrafa yer verilmiştir. Telgrafta tarihin hiçbir sayfasında görülmeyecek bir şekilde ahaliyi birbiri aleyhine kışkırtan, iç ve dış düşmanların emelleri için çalışan mevcut hükümeti düşmanlardan başka hiç kimsenin arzu etmeyeceği belirtilmiş ve umumi itimada mazhar kimselerden oluşacak yeni kabinenin bir an evvel kurulmasının istendiği belirtilmiştir¹⁸.

Gazetede gelişmelerin tahlil edilmesine ve halka en doğru şekilde anlatılması çalışmalarına “*Millet Davası*” başlığı altındaki yazı ile devam edilmiştir. Bu yazıda, memleketteki ecnebi devletlerin himayesindeki ayrılıkçı hareketlerden bahsedilmiş, Osmanlı Devleti'nin muhtaç olduğu ıslahat ve terakkiyi sağlayamamasının nedeninin, devlete hiçbir zaman nefes aldırmayan ve hâlâ mütareke ahkâmına tecavüz eden İngiltere, Fransa ve Rusya gibi devletlerin olduğu belirtilmiştir. Yazının sonunda ise, “*Düveli müttefikanın bugün tamamiyet-i mülkiyemize karşı aldığı vaz'ı ve tavrı bilmeyen, anlamayan tek bir Türk kalmamış ve vicdan-ı milli denilen (mukaddes muhakeme) bu hususta son kararını verecek asırların bahsettiği milli hukukumuzu müdafaya ve siyanete hazırlanmıştır*” denilerek, milli vicdanı boğmak isteyenlerin eninde sonunda hükümetleri satın alabileceklerini fakat milletlerin asla satın alınamayacağını anlayacakları belirtilmiştir¹⁹. Mütarekeyle başlayan işgaller karşısında millet kısa bir süre kararsızlık dönemi geçirmiştir. Bu kararsızlık dönemi halkın işgal güçlerini tanıması ve hangi amaçlarla geldiklerini görmeleri bakımından önemli olmuştur. Başlangıçta İtilaf Devletlerinin haksızlıklara müsaade etmeyecekleri düşünülürken bu tanıma evresinin geçmesiyle yapılan haksızlıkların asıl kaynağının İtilaf Devletleri olduğu görülmüştür. Nitekim millet esarete yaşamaktansa ölmeyi tercih ederek son kararını vermiştir.

Milli Mücadele zorunluluğunun gerekçeleri ile ortaya konması sonucu oluşturulan kamuoyu sayesinde vatanın her köşesinden kongreye telgraflar gönderilmeye devam etmiştir. Koçhisar, Çine,

¹⁷ İrade-i Milliye, 21 Eylül 1335, s.4.

¹⁸ İrade-i Milliye, 28 Eylül 1335, s.1.

¹⁹ İrade-i Milliye, 28 Eylül 1335, s.2.

Van ve daha pek çok yerden gönderilen telgraflarda milletin menfaatleri yönünde çalışmayan Damat Ferit hükümetine itimat edilemeyeceği belirtilerek, kongreye bağlılık dile getirilmiştir²⁰.

Beşinci sayıda da Damat Ferit hükümetine karşı yürütülen propaganda faaliyetlerine devam edildiği görülmektedir. “*Ferit Paşa'nın Rüfeka-yı Hıyaneti*” başlıklı makalede Damat Ferit tarafından atanan kişilerin olumsuz davranışları üzerinde durulmuştur. Paşa'nın İzmir'e vali olarak gönderdiği Kambur İzzet için “*İzmir'deki katliamın bais-i yeganesi*” ifadesi kullanılırken, Konya'da Cemal Bey'inde “*Harekatı Milliyeyi*” boğmak için çalıştığı fakat sonunda firar etmek zorunda kaldığı belirtilmiştir. Kambur İzzet ve Cemal Bey gibi bazı idarecilerin hükümetten güç alarak Milli Mücadele aleyhinde faaliyette bulunmaları gazete vasıtasıyla halka anlatılmıştır²¹.

Milli hareketin hangi sebeplerle ortaya çıktığı, değişik başlıklarla gazetenin bu sayısında da yer almıştır. “*Hareket-i Milliye En Muazzam Hareket-i Medeniyedir*” şeklindeki çarpıcı bir başlıkla çıkan yazı da bunlarda biridir. Buna göre milli hareket tahrik, tazyik, teşvik gibi vasıtalarla olmayıp, milletin istiklalini tehlikede görmesi karşısında gösterdiği umumi bir elem ve heyecandan hasıl olmuştur. Bu nedenle bu hareketin tek amacı Damat Ferit hükümetinin düşürülmesi değildir. “*Tayin-i mukadderatı memlekette irade-i milliyeyi hakim ve milleti amel kılmak ve şu anda hariçten de mevcudiyetimize karşı irtikap olunacak tecavüz ve taarruzları ret ve iptal ve ebediyen hakimiyeti avamı temin eylemek*” hareket-ı milliyenin diğer iki amacıdır. Bu amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilecek milli hareket “*tarih-i cihanın bir mislini daha kaydetmediği en azametli bir harekettir.*” Hareketin amacı bu şekilde belirtildikten sonra yazının sonunda Türk Milletinin terakki etmek için mandaya değil, bir parça sulh ve sükûna ihtiyaç duyduğu belirtilmiştir. Yazıda ayrıca Türk köylüsünün çalışkan, Türk toprağının feyyaz, Türk devletinin medeni olduğu vurgulanarak, asırlarca farklı dil ve dine mensup insanlara adaletle muamele edildiği belirtilmiştir. Makale “*Türkler sağdır, medenidir ve yaşayacak yükselecek ve pek ziyade yükselecektir.*” şeklinde bitirilmiştir²². Bu yazı hareketin fikri alt yapısının ne şekilde oluşturulduğu ve halk nazarında bu esasların ne şekilde işlendiğinin görülmesi bakımından önemlidir. Bazı kimselerin düşündüğü gibi milli hareketin tek amacı Damat Ferit hükümetinin düşürülmesi değildir. Artık milleti esas alarak, milli iradeyi hakim kılmak için çalışacak ve milletin menfaati için çalışmayanlara itimat edilmeyecektir. Milletin mevcudiyetine taarruz ve tecavüz edenlerle mücadeleye sonuna kadar devam edilecektir. Yazının sonunda işlenen konu Türk halkını uzun süren savaşlarda ve en son dünya savaşında çektiği ağır yükün etkisiyle mevcut vaziyetteki yorgunluğunun çok iyi tahlil edildiğini göstermektedir. Bu yazılar ile milletin moral ve motivasyonun yükseltilmesi, azim ve iradesinin takviye edilmesine çalışılmıştır.

Yürütülen faaliyetler sayesinde ciddi bir kamuoyu oluşturulmuş ve Damat Ferit hükümeti düşürülmüştür. 7 Ekim 1919 tarihinde çıkan İrade-i Milliye gazetesinin altıncı nüshasında Mustafa Kemal Paşa tarafından Ali Rıza Paşa'ya gönderilen telgrafa ve yeni kabine listesine yer verilmiştir. Telgrafta yeni hükümetin kabul etmesi istenilen üç husus belirtilmiştir. Bunlar şöyledir:

1. Erzurum ve Sivas Kongrelerinde tespit edilen maksatlara riayet edilmesi,
2. Milli meclisin toplanmasına kadar milletin geleceği hakkında resmi bir ilişkiye girilmemesi,
3. Sulh konferansına gönderilecek kişilerin milletin itimadını kazanmış kişiler olması.

Bundan sonra yapılacak icraatlarda milletin temel alınması istendiği görülmektedir. Nitekim yeni kabine kurulduktan sonrada Mustafa Kemal Paşa'nın, hükümetten milli vicdandan çıkan kongre kararlarına uyulmasını, meclis açılıncaya kadar ciddi siyasi ilişkilere girilmemesini, barış

²⁰ İrade-i Milliye, 28 Eylül 1335, s.4.

²¹ İrade-i Milliye, 2 Teşrin-i Evvel 1335, s.1.

²² İrade-i Milliye, 2 Teşrin-i Evvel 1335, s.3.

görüşmelerine milletin güvenini kazanmış kişilerin gitmesini istenmesi de bu durumun bir göstergesidir²³.

Yeni kabinenin kurulmasıyla birlikte gazetede İtilaf Devletlerinin gerek İzmir’de ve gerekse diğer işgal bölgelerinde yaptıkları zulüm ve tecavüzlere daha fazla yer verildiği görülmektedir. On üçüncü sayıya kadar her sayıda “*İzmir Fecayi-i*”, “*Yerli Rum ve Yunan Mezalimi*” başlığı altında Türk halkına yapılanlar ayrıntılı olarak anlatılmıştır²⁴. İşgal kuvvetleri ve Yunanlılar tarafından yapılanlara, bu kadar geniş yer ayrılması elbette boşuna değildir. İşgale uğramayan bölgelerdeki halkın doğru bilgilere ulaşması, rehavete kapılıp mücadelenin uzak durmaması, işgal kuvvetlerinin hangi yöntemlerle Türk Milletini tarihten silmeye çalıştıklarını görmeleri ve sorunun sadece işgal bölgesindeki halkın değil bir milletin ölüm ve kalım savaşı olduğunu idrak etmeleri bakımından gazetedeki bu yazılar oldukça önemli olmuştur.

Konuyla ilgili Eskişehir Mıntika Kumandanı Kaymakam Atıf Bey’in eşi ve çocukları tarafından İstanbul’da bulunan Amerika, Fransa ve İtalya temsilcilerine bir protesto telgrafı gönderilmiştir. Telgrafta bayram günü Kaymakam Atıf Bey’in elli kadar İngiliz neferi tarafından tutuklanarak meçhule götürüldüğü, Kütahya Askerlik Şubesi başkanına da aynı şeyin yapıldığı belirtilerek, “*Ey cihana medeniyet tevzii iddiasında bulunan muhterem medeni Avrupa mümessilleri*” sözleriyle İtilaf Devletlerine hitap edilmiş ve Atıf Bey gibi namuslu, vazifesine sadık, vatanperver bir insandan ne istedikleri sorulmuştur. Bu telgrafta Atıf Bey şahsında bir milletin hukukunun nasıl ihlal edildiği gazete vasıtasıyla ortaya konmuştur. Yapılan bu haksızlıkların millete anlatılması, milli vicdanın harekete geçmesinde önemli ölçüde etkili olmuştur. Gazetenin sonunda çeşitli yerlerden gönderilen telgraflara ve istihbarat raporlarına yer verilmiştir. Bu telgraflarda da halkın mücadeleye iştiraki ve asker kaydının artması gibi konular işlenmiştir²⁵.

12 Ekim 1919 tarihinde gazetenin yedinci sayısı çıkartılmıştır. Bu sayıda ilk olarak Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi adına Mustafa Kemal Paşa tarafından yazılan bir beyannameye yer verilmiştir. Beyannameye göre; şimdiye kadar bağımsızlık mücadelesi etrafında milletin tek vücut olmasına karşı, hükümetin buna dahil olamaması bir ikilik yaratmaktaydı. Fakat milletin azimli tutumu karşısında Damat Ferit hükümeti düşürülmüş ve Ali Rıza Paşa tarafından kurulan yeni hükümetin milli emellerin meşruluğunu ve Kuvayı Milliye’nin hâkimiyeti esasını kabul etmesiyle ihtilaf ortadan kalmış ve tam bir birliktelik sağlanmıştır. Beyannameye ayrıca, bundan sonra milli teşkilatın bütün faaliyetlerinin vatanın kurtuluşu üzerine olacağı ve teşkilattan hiç kimsenin hükümetin vazife ve icraatına karışmayacağı belirtilmiştir. Beyannameden sonra Yenigün gazetesinin Sivas’ta Mustafa Kemal Paşa ile yaptığı mülakata yer verilmiştir. Mustafa Kemal Paşa bu mülakatta sorulan sorulara; Milli Mücadele’nin iç ve dış

²³ İrade-i Milliye, 7 Teşrin-i Evvel 1335, s.1. Sivas ile İstanbul arasındaki mücadele, Damat Ferit hükümetinin düşürülmesi birçok kitapta da detaylı bir şekilde işlenmiştir. Damat Ferit hükümeti 29 Temmuz 1919’da Mustafa Kemal Paşa ile Rauf Bey’in tutuklanarak İstanbul’a gönderilmesini istemiş fakat başarılı olamamıştır. Mustafa Kemal’in bir an evvel tutuklanmasını isteyen Damat Ferit bu defa da Ali Galip’i devreye koyarak amacına ulaşmak istemiştir. Ali Galip’in Kürtlerden 100-150 kadar kişiyle kongreyi basarak Mustafa Kemal’i tutuklaması 3 Eylül’de İstanbul’dan bildirilmiştir. Oynanan tüm oyunlara rağmen Ali Galip ve Damat Ferit amacına ulaşamamıştır. Hükümetin Milli Mücadele önderlerine karşı yürüttüğü bu faaliyetlere gazetede de ayrıntılı bir şekilde yer verilmiş, hükümetin Türkü Kürt’e kırdırmak istediği, milleti birbirine düşürmek istediği şeklinde halka anlatılmıştır. Sina Akşin, İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele, İstanbul 1976, s.340-343. İlerleyen zamanda da Sivas ile İstanbul mücadelesi artarak devam etmiştir. Mustafa Kemal 10 Eylül 1919’da Adil Bey’e gönderdiği sert telgrafta onu ve arkadaşlarını milletin duygu ve düşüncelerini Padişah’a bildirmesine engel olan alçaklar olarak nitelemiştir. Mustafa Kemal ve arkadaşları, Damat Ferit kabinesini en kısa yoldan düşürmek için Padişah’ın hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi davranmışlardır. Bunun için kongre, oturumun son gününde Sadrazama gönderdiği telgrafta, milletin Padişah’tan başka hiç kimseye güvenmediğini ve hükümetin Padişahla halkın arasına girmekten vazgeçmezse bütün yurdun kabine ile ilişkisinin kesileceği ihtarında bulunulmuştur. Konuyla ilgili telgraflara, makalelere İrade-i Milliye gazetesinde de yer verilmiş ve halkın hükümetin icraatlarından haberdar olmaları ve gereken tavrı almaları sağlanmıştır. Selahi Sonyel, *Türk Kurtuluş Savaşı Ve Dış Politika*, C.I, Ankara 1995, s.138-139.

²⁴ İrade-i Milliye, 7 Teşrin-i Evvel 1335, s.4.

²⁵ İrade-i Milliye, 7 Teşrin-i Evvel 1335, s.3.

düşmanlara karşı ortaya çıkmış olduğunu, mücadeleyi ittihatçılıkla itham edenlerin bütün milleti ittihatçılıkla itham ettiklerini, milli teşkilatın gayri müslimlere karşı bir hareketinin olmadığını belirtmiştir. Ayrıca Heyet-i Temsiliyenin doğrudan doğruya seçimlere hiçbir müdahalesinin olmayacağı ve mebus seçilmek için kendisi tarafından bir teşebbüste bulunulmayacağı ifade edilmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın beyannamede ve mülakatta vurguladığı konular, yeni hükümetin kurulmasından sonra izlenecek yolu halka göstermesi bakımından önemlidir. Hükümet ile sağlanan mutabakatın ardından seçimlerin en iyi şekilde gerçekleştirilmesi için hep birlikte çalışılacak ve vatanın geleceğinde milletin kararı etkili olacaktır²⁶.

Son sayfada ise hükümetin bir beyannamesine yer verilmiştir. Beynamede “*milletin büyük küçük hiçbir tabakasında ve memleketin hiçbir noktasında bu ulvi maksada mugayir bir fikir ve mülahazanın mevki olamayacağı aşikârdır.*” denilerek, artık milletle hükümetin birbirinden ayrı düşünülmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca milli iradenin tecelligâhı olan meclisin en kısa zamanda faaliyetlerine başlayabilmesi için seçimlerin bir an evvel yapılacağı belirtilmiştir. Son olarak beynamede “*Wilson Prensiplerinden bi-hakkın istifade olunarak Devlet-i Osmaniye'nin mütteki ve Padişah'ın etrafında müctemi bir düveli müstakille olarak temini bekası için hiçbir teşebbüsten geri durulmayacaktır*” denilerek, vatanın kurtuluşu için her yola başvurulacağı vurgulanmıştır²⁷.

Sekizinci sayı, Sadrazam Ali Rıza Paşa'nın mevcut gelişmelerden duyduğu memnuniyeti içeren kısa bir telgrafla başlamıştır. Telgraftan sonra “*Tan Gazetesi ve Harekât-ı Milliye*” başlığıyla verilen yazıda, milli hareketin yabancılar nazarında nasıl telakki edildiği konusunda Tan gazetesinin 10 Eylül 1919 tarihli başyazısından alıntılar yapılmıştır. Tan gazetesindeki yazıdan yapılan alıntılar Clemenceau kabinesinin milli harekete bakışını göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Yazıda, Türkiye’de ciddi gelişmeler olmasına karşı sulh konferansının bunu önemsemediği, İzmir’e Yunanlıların çıkmasına izin verip, Anadolu’nun taksimini görüştüğü, bu durumun Türklere vatani hisleri tahrik ederek tek bir idare altında birleşmeleri sonucunu doğurduğu belirtilmiştir²⁸. Gelişmelerin isabetli bir şekilde değerlendirildiği yazının önce Tan gazetesinde, sonrada İrade-i Milliye gazetesinde de yayınlanması Milli Mücadele’ye büyük hizmet etmiştir. Her ne kadar vatanseverler bu gerçekleri defalarca dile getirmiş olsalar da bir başka ağızdan tekrar ifadesi, Milli Mücadele taraftarlarının inanç ve azmini güçlendirirken, mücadele aleyhinde olanların da olayları daha doğru ve daha insafli değerlendirmeleri için bir kapı açmış olsa gerektir. İstanbul’da yayınlanan bir gazeteden alınan bu şekildeki bir yazı, Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının Milli Mücadele’ye hizmet edebilecek her türlü materyali milletin menfaati yolunda nasıl kullandıklarını göstermesi bakımından önemlidir.

Gazetede çeşitli aralıklarla Paris Barış Konferansı hakkındaki gelişmelere de yer verildiği görülmektedir. “*Yunanistan ve Sulh*” başlığı altında sulh konferansının Batı Trakya hakkında aldığı kararlara değinilmiştir. Yazıda, ekseriyeti Türk olan Trakya bölgesindeki bir çok yerin Bulgarlar, Yunanlılar ve İtilaf Devletleri arasında paylaşıldığı belirtilmiştir. Buna göre, yapılan taksimat neticesinde çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu bölgenin Osmanlılardan alındığı ve boğazlar üzerinde Yunan tehdidinin kuvvetlendiği şeklinde bir değerlendirme yapılmıştır. Ayrıca “*İstikbale ait kinlerin, intikamların nihayet bulmayacağına ve sulh-ı medid fikrinin bir serah-ı muhayyelden ibaret olduğuna hükmetmek*” lazım geldiği belirtilmiştir. Yazı ile mevcut durumda beklenen tehlikeler tüm açıklığı ile ortaya konmuş, yapılan işgal ve suistimallerin göz önünde tutularak, uzun

²⁶ İrade-i Milliye, 12 Teşrin-i Evvel 1335, s.1. I. Dünya Savaşı’ndan sonra Tasvir-i Efkâr gazetesinden ayrılan Yunus Nadi, 1918 tarihinde Yeni Gün gazetesini kurdu. Yunus Nadi gazetesinde Milli Mücadele’yi desteklediğini açıkça yazdı. İstanbul’un işgalinden sonra gazetesi kapatılan Yunus Nadi Anadolu’ya geçerek, 10 Ağustos 1920 tarihinden itibaren ‘Anadolu’da Yeni Gün’ adıyla gazetesini çıkardı ve Milli Mücadeleyi desteklemeye devam etti. Erdoğan Tokmakçıoğlu, Türk Basın Tarihi, Ankara 2011, s.234.

²⁷ İrade-i Milliye, 12 Teşrin-i Evvel 1335, s.4.

²⁸ İrade-i Milliye, 19 Teşrin-i Evvel 1335, s.1. Tan gazetesi İstanbul’da Talat Hasan tarafından süresi belli olmayan günlerde teksir makinesiyle çoğaltılarak çıkartılmıştır. (1918-1919 tarihleri arasında, 48 sayı yayınlanmıştır.) Tokmakçıoğlu, a.g.e., s.199.

bir sulhun beklenilmesinin hayelden öteye gidemeyeceği belirtilmiştir. Bu durumda sulhe bel bağlamak yerine, vatanın kurtuluşu için çalışmaktan başka çarenin olmadığı beyan edilmiştir²⁹.

O gün itibarıyla gazetenin ne derece önemli bir işlevi olduğunu görmemiz bakımından bahsedilen yazıdan hemen sonra yer alan tebliğ de oldukça önemlidir. Tebliğde bazı yerlerde “çete” ismini taşıyan bir takım kişilerin kendilerini milli teşkilattan göstererek keyfi harekette bulunduğu belirtilmiştir. Halbuki Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti nizamnamesinde “çete” tabiri mevcut değildir. Haksız yere vatani işgal eden ve her türlü zulmü işleyen Yunanlılara karşı Kuva-yı Milliye teşkilatı mevcut olup, bunların da asayiş bozacak hiçbir faaliyeti olmadığı belirtilmiştir³⁰. Gazete vasıtasıyla Kuva-yı Milliye aleyhinde yürütülen her türlü faaliyete doğrudan cevap verilebilmiş, bu suretle muhalifler etkisiz bırakılmaya çalışılmıştır. Milletın nazarında, bağımsızlık mücadelesine sürülebilecek leke de bu sayede önlenebilmiştir.

Dokuzuncu sayı, kamuoyunu asılsız iddialarla yanıltmaya çalışanların faaliyetlerinin halka anlatıldığı “*Hâlâ Muğalata*” başlığıyla çıkan bir makale ile başlamıştır. Makalede Ermeni Patrik Kaymakamı Zavon Efendi'nin İstanbul'da Rumca Neologos gazetesindeki beyanatu üzerinde durulmuştur. Makaleye göre, milli hareketin Avrupa kamuoyunda yarattığı tesiri etkisiz kılmak isteyen, Türk Milletinin yaşamak yönünde ortaya koyduğu iradeyi görmek istemeyen Patrik ve rüfekası, dış güçleri yanıltmaya çalışmaktadır. Halbuki Türk Milleti geçmişte yaşanan birliktelikte, gayrimüslim unsurlara karşı hiçbir fikri husumetinin olmadığını açık şekilde göstermiştir. Tarihe bakıldığında gerektiğinde kendi milli hakimiyetinden fedakarlık ederek değişik milletlerin mevcudiyetine, lisanına, dinine ve ananatına riayet edildiği görülecektir. Erzurum ve Sivas Kongrelerinde alınan kararlar da bu durumu teyit etmektedir. Osmanlı Devleti Erivan Ermeni Cumhuriyeti'nin istiklalini herkesten evvel tasdik etmiştir. Mütarekeden beri hiçbir Ermeni'ye herhangi bir tecavüzde bulunulmamıştır. Makalede işlenen konularla, Türk Milletinin haklı davasının yanlış anlaşılmasının veya anlatılmasının önüne geçmeye çalışıldığı ve Milli Mücadele'nin amacının azınlık unsurlara da anlatılmaya çalışıldığı görülmektedir. Önce uzun tarihi birlikteliğe dikkat çekilmiş, sonrada Erzurum, Sivas Kongrelerinde alınan kararlara vurgu yapılarak, Milli Mücadele'nin azınlıklara karşı herhangi bir yönünün olmadığı vurgulanmıştır³¹.

Bu makalenin devamında konuyu farklı yönleriyle ortaya koyması bakımından Mustafa Kemal Paşa tarafından yazılan bir tebliğe yer verilmiştir. Ermeni Patriği Zavon Efendi'nin Neologos gazetesinde yayınlanan mektubunda, Ermeni ailelerinin milli hareketten korkmuş bir şekilde Erzincan, Erzurum, Samsun, İzmit, Adapazarı gibi yerlerden muhacerete başladığı belirtilmiştir. Tebliğe göre gerçek durum ise şöyledir; Bir milletin milli hukukunu müdafaa emeliyle meydana getirdiği birliği Ermenilere veya diğer milletlere karşı bir hareketmiş gibi göstermek kasıtlı bir propagandadan başka bir şey değildir. Erzincan ve Erzurum ahalisinden hicret eden hiçbir Ermeni ailesi yoktur. İzmir, Adapazarı, Samsun havalisinde ve Anadolu'nun diğer yerlerinde asayiş her zamankinden daha iyidir. Hatta Haymana gibi mahallerin ruhani reisleri Amasya, Tokat gibi livaların Hıristiyan ahalisi tarafından milli harekete tamamen taraftar olduklarını telgrafla Dahiliye Nezareti ve yabancı temsilcilerine bildirilmişlerdir. Ayrıca Anadolu'yu baştan başa gezen General Harbord riyasetindeki Amerika tahkik heyeti raporları da Anadolu'daki durumu açık şekilde gösterir niteliktedir. Bu tebliğin hemen ardından Heyeti Temsiliye'ye 11 Ermeni tarafından gönderilmiş olan bir telgrafa yer verilmiştir. Telgrafta Anadolu'da ahvalin vahim ve Hıristiyanların hayatının tehlikede olduğu yönünde bazı matbuatça garazkâr, esassız ve hayal mahsulü şeylerin yazıldığı belirtilerek, şikayete konu olabilecek ufak şeylerin dahi meydana gelmediği ve herkesin emniyet içinde bulunduğu belirtilmiştir³².

Gazetenin ikinci sayfasında Ermeni olan Baron Haçator Ağa'nın, Hamit Bey, Ali Miza Bey, Ahmet Hasu ve Yusuf adındaki Kürt Beylerine gönderdiği telgrafa ve bu telgrafa Kürt Beylerinin

²⁹ İrade-i Milliye, 19 Teşrin-i Evvel 1335, s.1.

³⁰ İrade-i Milliye, 19 Teşrin-i Evvel 1335, s.1-2.

³¹ İrade-i Milliye, 27 Teşrin-i Evvel 1335, s.1.

³² İrade-i Milliye, 27 Teşrin-i Evvel 1335, s.1.

verdiği cevaba yer verilmiştir. Baron Haçator Ağa; er ve geç dost olunacağını, en büyük emellerinin Kürtlerle sükûnet ve uhuvvetle yaşamak olduğunu belirtmiştir. Bu isteklere karşı Kürt Beyleri, Ermenilerin büyük katliamlar yaptıklarını, asıl maksatları uğruna her türlü fenalıkta bulduklarını, Rus ordusuna ilhak ettiklerini, dolayısıyla bu şartlarda Ermenilerle bir arada yaşama imkânının bulunmadığını ifade etmişlerdir. Bunun devamında, birlikte yaşamının şartları altı madde içerisinde zikredilmiştir. Kürtlerin Ermeni himayesini kabul etmeyeceği ve Ermenilerin nüfus olarak çoğunluğu sağlamak amacıyla yaptıkları katliamları durdurmaları gerektiği söylenerek, şartlara riayet edildiği takdirde Ermenilerin dostluk tekliflerinin kabul olunacağını ifade edilmiştir³³. Kürt Beyleri'nin Ermenilere verdiği bu cevap tarihi bir önem taşımakta olup, bölge halkının tavrını açık bir şekilde göstermesi bakımından önemlidir.

Gazetenin onuncu sayısındaki ilk makalede Türkiye ve Fransa arasındaki ilişkilere değinilerek, Fransa ile geçmişteki uzun birlikteliğe vurgu yapılmış ve Fransa'nın Birinci Dünya Savaşı üzerindeki tavrı üzerine durulmuştur. Mütarekeden sonra diğer devletler gibi Fransa'da Anadolu'da haksız işgallerde bulunmuştur. Fakat "*hakk-ı hayat ve bekasu uğruna* " her şeyi göze almış milletin mücadele azminin eninde ve sonunda Fransa dada yankı bulacağı ve Fransa'nın şarkta sulh ve sükûnetin tesisine çalışacağını beklediği belirtilmiştir. Bu makaleden sonra Diyarbakır'ın Fransa tarafından işgal edileceği yönünde haberlerin yayılması üzerine Mart'de yapılan bir mitingde ve bu mitingde alınan kararlara yer verilmiştir. Alınan bu kararlarda yeni işgallerin kabul edilmesinin mümkün olmadığı belirtilerek, Fransa'nın da eninde sonunda varlığını koruma azminde olan Türk Milletinin bağımsızlık mücadelesini anlayacağı vurgulanmıştır³⁴.

Gazetenin son sayfalarında dünyadaki gelişmeler hakkında bilgi verilirken, "*Yerli Rum ve Yunan Mezalimi* " başlığı altında Yunanlıların türlü bahanelerle Müslüman halka yapmış olduğu eziyetlere yer verilmiştir. Bu yazılarda bölgeden edinilen ve birinci ağızdan yazılmış olan telgraflara da yer verilmiştir. Yunanlıların ve Rumların Müslüman halka ortaklaşa yaptıkları mezalime karşılık son sayfada Niğde'den gönderilen telgraf, gerek Hıristiyanların katledildiği söylentilerinin yayıldığı Avrupa'ya ve gerekse Müslüman halkın canına, malına kasteden komitecilere verilebilecek en güzel karşılık niteliğindedir. Telgraf Niğde livasından dokuz Hıristiyan tarafından yazılmıştır. Telgrafta, Anadolu'da Hıristiyanların hayatının tehlikede bulunduğuna dair bazı makamlara ait beyanatların üzüntüyle duyulduğu belirtilmiştir. Oysa Müdafaa-i Mukuk-ı Milliye Cemiyeti'nin ve 11. Fırka Kumandanı Kaymakam Mümtaz Bey'in Niğde livası Hıristiyanlarının can, mal, ırz muhafazası için geceli gündüzlü yaptıkları mesai takdire şayandır. Telgrafta ayrıca 12 Eylül'den beri liva dahilinde emniyet ve asayişin oldukça iyi olduğu, Hıristiyanların hayatının tehlikede olmadığı, hatta öncesinden kat kat daha emniyet içerisinde olduğu belirtilmiştir³⁵.

10 Kasım 1919 tarihinde çıkan gazetenin on birinci sayısında başmakale "*İntihabat*" başlığıyla yer almıştır. Makalede seçim yapılmasının gerekliliği anlatılmış, seçim olmadığı takdirde milletin iradesinin tazyik altına alınacağı fakat seçimler icra edildiğinde kuvvetin sükûn içinde sarf edilmiş olacağı belirtilmiştir. Yazıda ayrıca milletin müdafî olacak mebusların her türlü tazyik ve müdahaleden uzak, milletin sinesinde doğmuş hakiki bir meşru vekil olarak mücadele meydanlarına atılmalarının, istiklalin yegane kurtuluşu olacağı belirtilmiştir. Bu makaleden sonra Milli Kongre Cemiyeti Başkanı Esat Paşa'nın seçimler ile ilgili Milli Kongre namına Heyeti Temsiliye'ye ulaşan bir telgrafına ve bu telgrafa verilen cevaba yer verilmiştir. Esat Paşa telgrafında milli meclisin bu defa memleketin hayat ve mukadderatını idare edeceğinden arif ve mefkûre sahibi ve memleketin menfaatini hiçbir hisse satmayacak kişilerden oluşması gerektiğini belirterek, "*kirli ve temiz ittihatçıların maruf simalarının ve hatta fırka-i siyasiyeye mensup şahibedar ve gazezkar şahısların katiyen bu mecliste bulunmaması emri zaruridir.*" denmiştir. Ayrıca telgrafta, Edirne ve Bursa gibi vilayetlerle bazı livalarda ilan edilen mebus adaylarının Kuva-yı Milliye'den yapılan tesirat sonucunda bazı bilinen ittihatçılarla, küçük rütbede bir kısım zabitanadan ibaret

³³ İrade-i Milliye, 27 Teşrin-i Sani 1335, s.2.

³⁴ İrade-i Milliye, 3 Teşrin-i Sani 1335, s.1.

³⁵ İrade-i Milliye, 3 Teşrin-i Sani 1335, s.2-4.

olduğunun “*tahakkuk derecesinde bir tevatiürle*” malum olduğu belirtilmiştir. Müdafaa-i Hukuk-i Milliye Cemiyetine düşen mukaddes vazifenin tarafsızlığı temin olduğu, Heyeti Temsiliyenin livalarda bulunan temsilcilerinin seçimlere müdahale etmemelerinin önemli olduğu vurgulanmıştır³⁶.

Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal Paşa tarafından Esat Paşa’ya gönderilen telgrafta ise özetle verilen cevap şöyledir: Milletın seçeceği mebusların ahlak ve lazım gelen vasıflara sahip olmasını kendileri içinde önemlidir. Nitekim seçimler doğrudan doğruya milletin vicdanına bırakılmıştır. Dolayısıyla seçilecek mebuslara kimsenin itirazı olmayacaktır. Heyet-i Temsiliyenin hiçbir yerde mümessili olmadığından bu konudaki istihbaratta doğru değildir. Şayet cemiyet adına gayri kanuni faaliyet ve müdahalelerde bulunan var ise gerekli tedbirler ertelenmeden alınacaktır³⁷. Gazetede Milli Mücadele aleyhine yöneltilen tüm iddialara oldukça net bir şekilde karşılık verilmiştir. Bu suretle bir taraftan halkın içine yayılacak olumsuz fikirler engellenirken, diğer taraftan muhalifler etkisiz hale getirilmeye çalışılmıştır.

On ikinci sayı yeni işgallerin değerlendirilmesini içeren bir makale ile başlamıştır. Buna göre, Maraş, Antep ve havalisi Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. Kilikya’da Fransız üniformaları altında Ermenilerin yeni ihanetleri için fırsat verilmiştir. Sulh konferansında ise Avrupa devletleri taraflı siyasetlerine devam etmektedir. Makalede; Türk Milletinin vatanın kurtuluşu için ölmeye hazır olduğu, dolayısıyla hayatlarını ortaya koyanların hiçbir şeyden korkusu olmayacağı belirtilmiş, milletin sesinin daima hakkın sesi olduğu, hakkın sesinin ise her zaman muzaffer olduğu vurgulanmıştır. Makalenin devamında Heyet-i Temsiliye namına Mustafa Kemal tarafından Fransızların yeni işgalleri hakkında kaleme alınmış bir protestonameye yer verilmiştir. Konuyla ilgili yayınlanan tamimde İngiliz ve Fransızların Suriye İtilafnamesi adıyla aralarında akdettikleri muahede sonucu Anadolu’da yeni işgal ve tecavüzlere başladıkları belirtilmiştir. Yazıda hükümetçe İtilaf Devletleri nezdinde ciddi teşebbüsatta bulunacağına şüphe olmadığı fakat bu işgaller çevresinde heyecanlanan halkın tatminine olan ihtiyaca yönelik resmi teşebbüsün bir an evvel yapılmasının beklendiği belirtilmiştir. Tamimle olası tehlikeler ortaya konularak, yeni işgallere karşı kamuoyu oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir. Ayrıca hükümet de bu işgallere karşı gerekli tedbirleri alma konusunda uyarılmaktadır³⁸.

Bir önceki sayıda geniş yer alan seçimler konusuna bu sayıda da yer verilmiştir. “*Fırka Zihniyetleri*” başlığı altında işlenen bu konu hakkında seçimlerin yarattığı mücadelenin pek karışık cereyanlar vücuda getirdiği, en dikkate değer olanının ise milli teşkilattan milleti ayırmak için sarf olunan iftira ve gayretlerin olduğu, bazılarının hala Anadolu’daki birliği kabul etmeyerek vatansever azaların fırka ihtirasatına alet olabileceğini düşünmekte oldukları belirtilmiştir³⁹.

On üçüncü sayı “*Leh ve Aleyh*” başlıklı makale ile başlamıştır. Yazıda son zamanlarda İstanbul matbuatında Avrupa hükümetlerine karşı Türk umumi efkârının durumu münakaşa edilirken leh ve aleyhten ibaret iki cereyandan bahsedildiği belirtilmiştir. Makalede duruma şu şekilde açıklama getirilmiştir; Mütarekenin akdi ile birlikte mütareke ahkâmı defalarca ihlal edilmiş ve edilmeye devam ederken, İtilaf Devletleri için leh ve aleyh meselesi nasıl mevzu edilebilmektedir. Silahla giremedikleri vatan toprağına siyasetle giren devletlerle siyasi münasebetten bahsetmek mümkün değildir. Millet ve hükümet her gün yeni işgallerle feryat ve protestolara mecbur olurken, pek çok nefer vatan müdafaası için kan ve çamur içinde can verirken, binlerce muhacir ocaklarından kovularak aç ve sefil ayaklar altında sürünmeye mahkûm edilirken, bu devletlerle lehtar bir siyaset takibinden bahsetmek mümkün olabilir miydi? Bugün hangi devlet milletin hukukunu tanır, işgal ettiği yerleri tahliye ederek mütarekenamenin çizdiği hukuka riayet ederse, millet o devletin lehtarı

³⁶ İrade-i Milliye, 10 Teşrin-i Sani 1335, s.1. Rumların İstanbul’da teşkilatlanıp megola-idea uğrındaki çalışmalarına engel olmak için göz doktoru Esat Paşa’nın çağırısı ile Türk Ocağı, Kızılay, Muallimler Cemiyeti başta olmak üzere yetmiş kadar cemiyetten ikişer temsilcinin katılmasıyla 29 Kasım 1918’de partiler üstü bir teşkilat olarak Milli Kongre Cemiyeti kurulmuş ve faaliyette bulunmuştur.

³⁷ İrade-i Milliye, 10 Teşrin-i Sani 1335, s.1-2.

³⁸ İrade-i Milliye, 17 Teşrin-i Sani 1335, s.1.

³⁹ İrade-i Milliye, 17 Teşrin-i Sani 1335, s.2.

olacaktır. Anadolu'nun gayesi memleketin mütarekename hududu dahilinde muhafaza etmek ve hududa tecavüz eden zalim ayakların çekildiğini görmektir. Millet memleketi uğrunda ölecek fakat çarpıştığı zaman karşısındakine aleyhtar olduğundan değil, hukuku ve mevcudiyetine başka türlü yol bulamadığı için hayatını ortaya koymuş olacaktır⁴⁰. Makalede milletin durumunu göz ardı ederek hatalı bir takım cereyanlarla milleti etkilemeye çalışanların yanlış yol izledikleri ortaya konarak, Milli Mücadele'nin milletin hukukunu koruma çabasının sonucu olduğu bir kez daha belirtilmiştir.

Son sayfalarda “*Dersaadette Çürüksulu Mahmut Paşa Hazretlerine*” başlığıyla Heyet-i Temsiliye namına Mustafa Kemal Paşa tarafından yazılan telgraf yer bulmaktadır. Telgrafta Mahmut Paşanın 13 Eylül 1919 tarihinde Tasviri Efkâr gazetesinde “*Bosfor*” gazetesi yazarlarından birine “*Ermenilerin fazla mütalebatına hak vermeksizin hudutlarda bazı tashihat icrasına razı olunuz*” dediğinin duyulduğu belirtilmiştir. Telgrafın devamında, milletin Erzurum ve Sivas Kongreleri ile Ermenistan'a bir karış toprağını dahi terk etmeyeceğini ve hatta hükümet buna mecbur olursa milletin bizzat kendi meşru hukukunu müdafaaaya azmetmiş olduğunu cihana ilan ettiği belirtmiş ve sulh komisyonu azasından bir devlet ricalinin bu kelimeleri sarf etmiş olmasının büyük bir infiale neden olduğu vurgulanmıştır⁴¹. Bu yazıdan da anlaşılacağı gibi, millet adına yazılan, söylenen her şey ciddi bir değerlendirmeden geçirilerek, gerekli uyarılar çeşitli makamlara yapılmakta ve yürütülen bu faaliyetlere gazetede yer verilmektedir.

İrade-i Milliye gazetesinin on dördüncü sayısı “*Tereddi Meselesi*”, yani soysuzlaşma meselesi başlıklı makale ile başlanılmıştır. Makalede, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin tereddidi ihtimalinden doğan bir endişenin İstanbul ufuklarında endişeli mütalaalara sebebiyet verdiğinin duyulduğu ve bu endişenin samimi ve garazsız olduğuna inanılmak istenildiği belirtilmiştir. Makalenin devamında cemiyet için tereddidin mümkün olamayacağı, çünkü bir uzvun tereddidi için çok yaşamış ve yaşadığı müddetçe de suiistimallerde bulunmuş olması gerektiği belirtilerek, Kuva-yı Milliye'nin kendinden evvel yaşamış, amaçlarından sapmış bir cemiyet veya zümreden doğmadığı vurgulanmıştır. Çeşitli kereler ifade edildiği gibi “*Kuvayı Milliye la-yemüt bir milletin ve yedi yüz senelik bir imparatorluğun tehlike-i inhilal ve inkırazına karşı mevcudiyetini, hakk-ı hayat ve bekasını bizzat temin ve müdafaa edebilmek için pek tabii pek mantıki ve pek zaruri bir şekilde vücuda gelmiş bir vahdetten ibarettir. Bu itibarla Kuvayı Milliye ayine-i millettir.*” Yazıya göre bu durumda Kuvayı Milliye'nin soysuzlaşmasına ihtimal vermek, milletin soysuzlaştığını kabul etmek demektir. Oysa hayat hakkı için bir fikir etrafında çalışan milletin soysuzlaşması düşünülemez. Kuvayı Milliye hiçbir zaman bir fırka programı zihniyeti ve hırsıyla teşekkül etmiş değildir. O sadece millete mensuptur⁴².

Makaleye göre Kuvayı Milliye'nin tereddidi hakkındaki endişeli mütalaalardan biride ittihatçılık meselesidir. Fırkalara mensup şahıslar fırkacılıkla o derece iştiğal etmişlerdir ki fırkalar haricinde bir milletin var olduğunu unutmışlardır. “*Kuva-yı Milliye müttehit bir kütle halinde memleketin ve istiklal-i millinin müdafaaasını taahhüt etmiş millet demektir.*” Nitekim bu gaye uğruna mesai eden herkes Kuva-yı Milliye'nin bir ferdidir. Millet hiçbir zaman evladının bir kısmını defedemez. Damat Ferit Paşa'nın “*mücrim veya masum*” ittihatçı adı altında tanınmış memleket evlatlarına reva gördüğünü İzmir'de Yunanlılara karşı göstermiş olsaydı “*neredeyse bazılarına telaşa düşüren muazzam milli vahdete*” belki lüzum kalmazdı⁴³. Milli hareketin oluşumu ve amaçlarını görmek istemeyenlerin Kuva-yı Milliye'yi yıpratma yönündeki faaliyetlerine karşı gazete vasıtasıyla gerekli cevap verilmiş, mücadelenin anlam ve önemi vurgulanmıştır.

Gazetenin ikinci sayfasında “*Adana Ahvali*” hakkında bilgi verilerek, bölge muhabirinden gönderilen bir mektuba yer verilmiştir. Mektuba göre durum şöyledir; Şarki vilayetlerden Maraş, Urfa, Ayıntap havalisi ile Suriye, Halep istikametinden Adana'ya gelen Ermenilerin Müslümanları

⁴⁰ İrade-i Milliye, 24 Teşrin-i Sani 1335, s.1.

⁴¹ İrade-i Milliye, 24 Teşrin-i Sani 1335, s.4.

⁴² İrade-i Milliye, 1 Kanun-i Evvel 1335, s.1.

⁴³ İrade-i Milliye, 1 Kanun-i Evvel 1335, s.1.

katlederek büyük bir Ermenistan'ın kurulacağı yönündeki sözleri halk arasındaki heyecanı artırmaktadır. Ermeniler son zamanlarda Müslümanların mal ve mülklerine, bağ ve bahçelerine açıktan taarruz etmektedirler. Hiç kimse sokağa çıkamaz durumdadır. Bir polis müdürünün yaralanması ve tercüman Kemal Bey'in hükümet konağı önünde katledilmesi Fransızların Ermenileri himaye ettiklerini açık olarak göstermiştir. Burada da asayışı bozan tarafın Müslümanlar olmadığı vurgulanmış ve Ermenileri kimin himaye ettiği ortaya konmuştur⁴⁴. Gazetede bu gibi yazılar sayesinde işgal bölgelerindeki durum ve işgal güçlerinin faaliyetleri millete doğru bir şekilde anlatılabilmektedir.

On beşinci sayı “*Meclis-i Milli*” başlıklı makale ile başlamıştır. Makalede, seçimlerin tam bir sukun ve intizam içinde sonuçlanmaya başladığı ifade edilerek, umumi ahvalin müsait olmadığını söyleyenlerin ne derece yanlış olduklarının açık bir şekilde ortaya çıktığı belirtilmiştir. Millî hakimiyet meşrutiyetin ilanından beri oldukça çok buhranlar içinde kalmış olmasına rağmen, Türkler içtimai ve siyasi hayatında sarsılmaz bir mevkiye sahip olduklarını göstermişlerdir. Millet hakimiyetine her zaman sahip olduğunu ve istediği zaman ne pahasına olursa olsun onu müdafaa ve muhafaza edebileceğini ispat etmiştir⁴⁵.

Gazetenin ilerleyen sayfalarında Sivaslı kadınların yaptığı toplantı hakkında bilgi verilmiştir. Sivaslı kadınlar bu toplantı ile memleketin istiklalini müdafaa uğrunda bütün Anadolu'nun teşkil ettiği birliğe, aralarında meydana getirdikleri bir cemiyetle ulaşımlar ve merkezi hükümet ile İtilaf Devletlerine çektikleri telgraflarla işgalleri protesto etmişlerdir. Toplantıda konuşan Sivas Valisi Reşit Paşa'nın eşi Melek Reşit Hanım, lazım gelirse vatan için ölmeye hazır olduklarını belirtmiş ve Türk Milleti için istiklalden başka yolun olmadığını vurgulamıştır⁴⁶. Bu haberle kadınların da Millî Mücadele'ye sahip çıktıkları gösterilirken, diğer kadınlara da benzer faaliyetlerde bulunmaları yönünde hedef gösterildiği anlaşılmaktadır.

Gazetede Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'nin protesto telgraflarından sonra Adana ahvalindeki gelişmelere yer verilmiştir. Bölge muhabirinin gönderdiği mektuba göre; Müslüman çetelerine istinat edilen birkaç asılsız vaka sonucu tüm Müslüman halka karşı takip edilen imha siyaseti dehşetle devam etmekte, her gün beş-on Müslüman türlü bahanelerle tutuklanıp idam edilmektedir. Mektupta, Anadolu'nun birçok tarafında olduğu gibi Adana'da da Ermeniler tarafından Müslüman halka zulüm edildiği, halkın katledildiği ve asayişin bozulduğu müşahhas örneklerle açıklanmıştır. Bu zulümler neticesinde halkın heyecan içerisinde olduğu ve yer yer isyan emarelerinin baş gösterdiği aktarılmıştır⁴⁷. Gazetede olaylar tüm açıklığı ile anlatılmış ve bir bakıma Türk Milletinin canına, malına, istikbaline kastetmiş olanlar karşısında mücadeleden başka bir yolun olmadığı ortaya konmuştur.

On altıncı sayı 3 Aralık 1919'da çıkmış olup, “*Asri Zihniyet ve Tenakuzlarımız*” başlıklı makale ile başlamıştır. Makaleye göre her asrın hâkim esasları vardır. Beşeriyetin yararlı bir unsuru olarak yaşamak isteyen her millet, her cemiyet bu esaslara dayanmak zorundadır. Zillet ile istiklal, esaret ile hürriyetin bir arada yaşaması beklenemez. Başkalarının merhamet, menfaat veya ihtirasatına dayanarak yaşamak isteyen bir millet istiklalini fedaya hazır demektir. Makalede yapılan açıklama ile o günlerde mücadele karşıtlarının İngiltere gibi büyük devletlere karşı yapılacak bir şey olmadığı yönündeki propagandalarına karşılık verilmiş ve millî şeref adına her türlü fedakârlığın göze alınacağına bütün cihanın bilmesi gerektiği vurgulanmıştır⁴⁸.

⁴⁴ İrade-i Milliye, 1 Kanun-i Evvel 1335, s.2.

⁴⁵ İrade-i Milliye, 8 Kanun-i Evvel 1335, s.1.

⁴⁶ İrade-i Milliye, 8 Kanun-i Evvel 1335, s.3. Türk kadınlarının Millî Mücadele'ye verdikleri desteğin en somut örneği Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyetinin kuruluşudur. Cemiyetin yönetim kurulu 7 Aralık 1919 tarihinde valiliğe cemiyetin kuruluşu için dilekçe vermiştir. 9 Aralık 1919 tarihinde ise Sivas Valisi Mehmet Reşit Bey tarafından cemiyetin kurulmasının yasalara uygun olduğu bildirilmiş ve cemiyet faaliyetlerine başlamıştır. Bekir Sıtkı Baykal, “Millî Mücadele'de Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti” AAMD, S.1, C.I, Ankara 1984, s.2.

⁴⁷ İrade-i Milliye, 8 Kanun-i Evvel 1335, s.3.

⁴⁸ İrade-i Milliye, 15 Kanun-i Evvel 1335, s.1.

Gazetenin son sayfalarına doğru “*mühim bir telgraf aynen*” başlığı ile bir telgrafa yer verilmiştir. Telgraf umum Siski aşiretleri reisi Abdülmecit tarafından kaleme alınmıştır. Sonunda ise “*muhterem gazetenizle de ilan etmenizi rica ederim.*” yazılmıştır. Abdülmecit Bey telgrafta, Kürtlerin milli harekete muhalif olduklarını gösteren satırlar ve bu hususta meydana gelen bir takım durumlar dolayısıyla yayılan acı sözleri okuduğunu ve ruhunu büyük bir azap kapladığını belirtmiştir. Kürtlerin hilafet ve vatan uğrunda düşmanın ciğerlerini parçalamak için şanlı kılıçları ve kanlı mızrakları her zaman hazırdır. Ayrıca milli hareketin emirlerine her an amade beklemektedir. Bu tarz asılsız ve esassız sözlerin katiben aşiretler tarafından söylenmeyeceği ancak “*bedbin rüzelanın şayiası*” olabileceği vurgulanmıştır⁴⁹. Kürt Beylerinin Milli Mücadeleyi destekleme konusunda gösterdikleri hassasiyeti içeren telgrafların çeşitli kereler gazetede yer aldığı görülmektedir. Özellikle Kürt halkın yoğun olduğu yerlerde İtilaf Devletlerinin olumsuz propagandalarına karşı gazetede yer alan bu telgraflar, milletin birlik ve bütünlüğünün devamı adına oldukça önemli olmuştur.

SONUÇ

İrade-i Milliye gazetesi 14 Eylül 1919 tarihinde yayına başladığı günden itibaren, gazetenin ismi altında yer alan “*Metelib ve amal-i milliyenin müdafidir*” ibaresi yönünde çalışmaya başlamıştır. Gazetede çeşitli başlıklar altında yazılan makaleler vasıtasıyla, Milli Mücadele’nin halka maledilmesi için uğraşmıştır. Kuva-yı Milliye’nin hangi zorunluluklar neticesinde ortaya çıktığı, amacının ne olduğu, millet için ne anlama geldiği tüm yönleriyle ortaya konmuş ve bilinçli bir kamuoyu oluşturulmaya çalışılmıştır.

İletişim imkânlarının oldukça sınırlı olduğu o günlerde doğru bilginin halka anlatılması oldukça önemli olmuştur. Özellikle İstanbul Hükümetinin Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları aleyhinde yürüttüğü olumsuz propagandaya karşı halkın bilinçlendirilmesi, yanlış anlama ve anlaşılmalara önlemesi bakımından gazetenin üstlendiği işlev çok büyük olmuştur. Damat Ferit Hükümetinin yanlış icraatlarının gazetede anlatılmasından sonra gerek Sivas’a gerekse İstanbul’a Anadolu’nun birçok yerinden hükümetin istifa etmesi yönünde telgraflar gönderilmiştir. Diğer yandan Kuva-yı Milliyecilerin ‘İttihatçılık, Boleviklik, Çeteçilik’ gibi ithamlar altında bırakılmaya çalışılması karşısında gazetede bu konulara açıklık getiren birçok yazı yayınlanmış ve milletin haklı davasına sürülecek leke engellenmiştir. Yine Anadolu’nun farklı yerlerinde İtilaf Devletleri tarafından yapılan işgallerin, Rum ve Ermeni komiteciler kullanılarak yapılan tecavüzlerin gazete vasıtasıyla Anadolu halkına anlatılması, işgale uğramamış yerlerde de düşmana karşı mücadele azminin canlı tutulmasını sağlamıştır. Tüm imkânsızlıklara rağmen o zor günlerde İrade-i Milliye gazetesinin yayınlanmasına devam edilmiş olması, halkın aydınlatılmasına bu derece önem verilmesi Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının Milli Mücadeleyi halkla birlikte başarmaya ne derece ehemmiyet verdiklerini göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

KAYNAKLAR:

1-Gazeteler:

İrade-i Milliye, 14 Eylül 1335/1919.

İrade-i Milliye, 17 Eylül 1335/1919.

İrade-i Milliye, 21 Eylül 1335/1919.

İrade-i Milliye, 28 Eylül 1335/1919.

İrade-i Milliye, 2 Teşrin-i Evvel 1335/1919.

İrade-i Milliye, 7 Teşrin-i Evvel 1335/19.

İrade-i Milliye, 12 Teşrin-i Evvel 1335/1919.

⁴⁹ İrade-i Milliye, 15 Kanun-i Evvel 1335, s.3.

F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi 2013-23/1

İrade-i Milliye, 19 Teşrin-i Evvel 1335/1919.

İrade-i Milliye, 27 Teşrin-i Evvel 1 1335/1919.

İrade-i Milliye, 3 Teşrin-i Sani 1335/1919.

İrade-i Milliye, 10 Teşrin-i Sani 1335/1919.

İrade-i Milliye, 17 Teşrin-i Sani 1335/1919.

İrade-i Milliye, 24 Teşrin-i Sani 1335/1919.

İrade-i Milliye, 1 Kanun-i Evvel 1335/1919.

İrade-i Milliye, 8 Kanun-i Evvel 1335/1919.

İrade-i Milliye, 15 Kanun-i Evvel 1335/1919.

2- Kitap ve Makaleler

Akşin Sina, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele*, İstanbul 1976.

Atatürk Mustafa Kemal, *Nutuk*, İstanbul 2005.

Barlas Tolun, *Toplum Bilimlere Giriş*, Ankara 1975.

Baykal Bekir Sıtkı, "Milli Mücadele'de Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti" AAMD, S.1, C.I, Ankara 1984.

Dervişoğlu Fatih M., "Milli Mücadele Döneminde Basın ve İrade-i Milliye Gazetesi", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Volume 2/6, Ordu 2009.

Sarıkoçuncu Ali, "Sivas Kongresi Öncesinde Manda Sistemi Konusundaki Yazışma ve Tartışmalardan Örnekler", *Erzurum ve Sivas Kongresi Sempozyumu*, Ankara 2003.

Sonyel Selahi, *Türk Kurtuluş Savaşı Ve Dış Politika*, C.I, Ankara 1995.

Tokmakçioğlu Erdoğan, *Türk Basın Tarihi*, Ankara 2011.

Turan Refik, "Erzurum ve Sivas Kongrelerinde 'manda ve himaye' tartışmaları", *Erzurum ve Sivas Kongresi Sempozyumu*, Ankara 2003.

Ural Selçuk, "Ali Galip Olayının Milli Mücadele Taraftarı Gazetelerdeki (İrade-i Milliye ve Albayrak) Yankıları", Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, S. 29-30, Ankara 2002.

Yılmaz Nail, "*Kamuoyunu Etkilemede Propagandanın Rolü*", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1995.